

Легін Людмила Михайлівна, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін факультету № 3 (м. Івано-Франківськ) Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ХАРАКТЕРНІ РИСИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО АКТА ЯК ЮРИДИЧНОГО ДОКУМЕНТА

У правовій системі України основним джерелом права є нормативно-правовий акт. Саме у ньому містяться загальнообов'язкові правила поведінки, які спрямовані на регулювання суспільних відносин - норми права. Тому найвищі вимоги науковців та найбільше очікувань правотворців стосуються саме нормативно-правових актів.

З огляду на зазначене, наголошуємо на тому, що нормативно-правовий акт, як основне джерело норм права повинен бути техніко-юридично досконалим (якісним) із метою ефективного регулювання суспільних відносин. Якісні властивості нормативно-правового акта стосуються як його зовнішньої форми так і внутрішнього змісту - правової норми.

Якщо звернутись до визначень нормативно-правового акта, то теоретики права розглядають його, у першу чергу, як документ. Для прикладу наведемо декілька дефініцій нормативно-правового акта. Так, М. Цвік, О. Петришин дають визначення нормативно-правового акта як офіційного документа, прийнятого компетентними суб'єктами правотворчості, який встановлює, змінює або скасовує норми права [6, с. 191]. П. Рабінович теж означає нормативно-правовий акт як письмовий документ компетентного органу державу (або уповноваженого нею органу місцевого самоврядування), в якому закріплене нею формально-обов'язкове правило поведінки загального характеру [10, с. 108].

М. Кельман, О. Мурашин характеризують нормативно-правовий акт як письмовий документ компетентного суб'єкта права, в якому закріплюються правила поведінки загального характеру, що забезпечуються державою [9, с. 230]. Р. Ромашов розглядає нормативно-правовий акт як письмовий документ прийнятий від імені держави компетентними державними

органами та уповноваженими суб'єктами, у порядку встановленої державою процедури, містить правила поведінки загального характеру, поширює регулятивно-охоронний вплив на не персоніфіковане коло суб'єктів та спрямований на врегулювання типових суспільних відносин [12, с. 122].

Науковці дають характеристику нормативно-правового акта як «письмового документа» та «офіційного документа», відповідно, необхідно розглянути поняття, ознаки та види юридичних документів.

За допомогою юридичних документів, які створені за правилами техніки юридичного письма, засоби правового регулювання (норми, індивідуальні рішення, угоди тощо) стають об'єктивованими, доступними для інших суб'єктів, їм надається певна офіційність. За їх допомогою досягається визначеність правового регулювання, незалежність від сваволі окремих осіб і, в підсумку, стійкість суспільних відносин, стабільність, міцність правового, а отже, і соціального становища людини [15, с. 93].

Юридичний документ - це носій правової інформації, за допомогою якого оформляються рішення і дії різних органів, посадових осіб, громадян [13, с. 495]. У обсяг поняття «юридичний документ» входять такі елементи, як закони, укази, постанови, розпорядження, інструкції, накази, рішення, ухвали, постанови, положення, довіреності, цінні папери, посвідчення, договори, протоколи, посадові інструкції та ін. [7]. О. Гиляка розглядає юридичний документ як зафіксовану на матеріальному носії правову інформацію, що має юридичну силу, служить основним доказом того чи іншого факту [3, с. 170]. Однак, юридичні документи за видом інформації поділяє на ті що містять доказову інформацію та є необхідними для повного, всебічного та об'єктивного розгляду конкретної справи, і ті, що створюються компетентними державними органами під час здійснення своєї діяльності за результатами розгляду справи [3, с. 170-171]. Вказаний поділ юридичних документів одразу звужує їх коло до юридичних документів, пов'язаних із правореалізацією, хоча їх обсяг є значно ширшим.

Отже, юридичний документ - це документ, який має юридичне значення та створюється у процесі юридичної діяльності.

На основі викладеного, можна виділити наступні ознаки юридичного документа:

1. **Є різновидом документа.** В Україні на рівні ДСТУ закріплено визначення терміна «документ». Відповідно до ДСТУ 2392-94, документ - це записана інформація, яка може розглядатись як одиниця у ході здійснення інформаційної діяльності [1]. ДСТУ 3017-95 - під документом слід розуміти матеріальний об'єкт, що містить інформацію, закріплену створеним людиною способом для її передавання в часі та просторі [2]. ДСТУ 2732:2004 - документ це інформація, зафіксована на матеріальному носії, основною функцією якого є зберігати та передавати її в часі та просторі. Окрім того, цим стандартом дано визначення і письмового документа, зокрема, що це текстовий документ, зміст якого зафіксовано за допомогою письмових знаків [5].

Також для повного охоплення поняття «юридичний документ» доцільно визначити значення самого слова «документ». Відповідно до словника української мови, документ це: діловий папір, що посвідчує певний юридичний факт, підтверджує право на що-небудь, служить доказом чого-небудь; письмове свідоцтво, що офіційно підтверджує особу; письмовий твір, грамота, рисунок і т. ін. як свідчення про щось історичне, важливе [1].

2. **Юридичне значення** полягає у функції, яку виконує юридичний документ в правовій практиці. В. Баранов вказує, що значення юридичних документів є різним в залежності від їхнього виду та полягає в: регулюванні правових відносин; закріпленні правового статусу суб'єктів правових відносин; фіксації дій і рішень суб'єктів правових відносин; вирішенні спірних юридичних ситуацій [14, с. 43].

3. **процес правового**

Залучення у регулювання.

П. Рабінович відзначає, що правове регулювання це здійснений державою за допомогою всіх юридичних засобів владно-регулятивний вплив на суспільні відносини із метою їх упорядкування, закріплення, охорони та розвитку [10, с. 165].

4. **Створюється у процесі** та в результаті **юридичної діяльності.** С. Гусарев розглядає юридичну діяльність як різновид соціальної діяльності, що здійснюється юристами-фахівцями з метою отримання правового результату,

задоволення законних потреб та інтересів соціальних суб'єктів відповідно до вимог права [4, с. 32].

Вимоги до юридичного документа - це встановлені нормативними правовими актами і розроблені в ході юридичної практики правила, що забезпечують законність і найбільшу доцільність використання юридичних документів, і сприяють їх своєчасному і точному виконанню, ефективного впливу на правову ситуацію. Основні вимоги, яким повинен відповідати юридичний документ: достовірність юридичного документа, своєчасність і оперативність його створення, доступність, повнота, точність, грамотність, авторитетність і автентичність, обов'язковість, обґрунтованість. Важливо відзначити, що вимоги до того чи іншого юридичного документу можуть пред'являтися в різних поєднаннях [8].

Недотримання тих чи інших вимог до юридичних документів має наслідком техніко-юридичну недосконалість та, що найгірше, порушує права та свободи тих осіб, яких він стосується чи визначає їх правовий статус.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базові поняття. Інформація та документація. Терміни та визначення : ДСТУ 2392-94. - Київ : Держстандарт України, 1994. - 54 с. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://normativ.ucoz.org/ld/III00_2392-94.pdf.

2. Видання. Основні види : ДСТУ 3017-95. - Вид.офіційне . - Київ : Держстандарт України, 1996. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.dnaop.com/html/34078/doc-%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3_3017-95.

3. Гиляка О. Юридичний документ : особливості та законодавче регулювання / О. Гиляка // Вісник Національної академії правових наук України. - 2014. - № 3. - С. 165-171.

4. Гусарев С. Д. Юридична деонтологія (основи юридичної діяльності) / С. Д. Гусарев, О. Д. Тихомиров. - К. : Знання, 2008. - 495 с.

5. Діловодство й архівна справа : ДСТУ 2732:2004. - Київ : Держстандарт України, 2005. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://iub.at.Ua/ld/0/27_2732-2004.pdf.

6. Загальна теорія держави й права : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / [М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін. ; за ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПРН України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПРН України О. В. Петришина]. - Х. : Право, 2009. - 584 с.
7. Каргин К. В. Юридические документы / [науч.ред. В. А. Толстик]. - М. : Юристь, 2008. - 191 с.
8. Каргин К. В. Юридические документы: автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук специальность 12.00.01 - теория и история права и государства; история учений о праве и государстве / К. В. Каргин. - Нижний Новгород, 2005. - 27 с. - [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://law.edu.ru/book/book.asp?bookID=1369287>.
9. Кельман М. С. Загальна теорія держави й права : підруч. / М. С. Кельман, О. Г. Мурашин. - К. : Кондор, 2006. - 478 с.
10. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави : навч. посіб. / П. М. Рабінович. - Львів. : Край, 2007. - 192 с.
11. Словник української мови в 11 томах. - К. : Наукова думка, 1979-1980 рр. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/dokument>.
12. Теорія держави і права : навч. посіб. / [за заг. ред. Р. А. Ромашова, Н. М. Пархоменко]. - К. : КНТ, 2007. - 216 с.
13. Шутак І. Д. Юридична техніка : навч. посіб. для вищих навч. закл. / І. Д. Шутак, І. І. Онищук. - Івано-Франківськ, 2013. - 496 с.
14. Юридическая техника : курс лекций / [под. ред. В. М. Баранова, В. А. Толстика]. - М. : ДГСК МВД России, 2012. - 384 с.
15. Юридична техніка : курс лекцій / [за ред. І. Д. Шутака]. - Івано-Франківськ : Лабораторія академічних досліджень правового регулювання та юридичної техніки, 2015. - 295 с.